

ความต้องการความรู้การผลิตข้าวหอมมะลิตามมาตรฐาน GAP ของเกษตรกร พื้นที่ทุ่งสัมฤทธิ์ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

The Need in Production Knowledge of GAP Thai Jasmine Rice of Farmers in Thungsumrith, Phimai District, Nakhon Ratchasima Province

นฤมล แนนหนา¹ พัชราวดี ศรีบุญเรือง² และพิชัย ทองดีเลิศ³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร 2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจของเกษตรกร 3) การเปิดรับข่าวสารทางการเกษตรของเกษตรกร 4) เพื่อศึกษาความต้องการความรู้การผลิตข้าวหอมมะลิตามมาตรฐาน GAP ของเกษตรกร พื้นที่ทุ่งสัมฤทธิ์ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตและพัฒนาข้าวหอมมะลิมาตรฐานในพื้นที่ทุ่งสัมฤทธิ์ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 193 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 54.67 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 5-6 คน มีประสบการณ์ในการปลูกข้าวหอมมะลิเฉลี่ย 14.93 ปี มีพื้นที่ในการปลูกข้าวหอมมะลิเฉลี่ย 25.75 ไร่/ครัวเรือน ใช้แรงงานระหว่าง 6-32 คน โดยมีรายจ่ายจากการปลูกข้าวหอมมะลิเฉลี่ย 2,106.65 บาท/ไร่/ฤดู รายได้จากการปลูกข้าวหอมมะลิเฉลี่ย 4,247.94 บาท/ไร่/ฤดู โดยการเปิดรับข่าวสารทางการเกษตรของเกษตรกรผ่านสื่อบุคคลพบว่าเกษตรกรเปิดรับข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมมากที่สุด ร้อยละ 57.5 รองลงมา คือ ผู้นำชุมชน ร้อยละ 34.7 สื่อมวลชนเปิดรับข่าวสารจากโทรทัศน์ ร้อยละ 60.6 รองลงมา คือเอกสารวิชาการ ร้อยละ 18.1 และสื่อกิจกรรมเปิดรับข่าวสารจากการจัดประชุม ร้อยละ 37.8 รองลงมา คือฝักรวม ร้อยละ 29.0 และภาพรวมความต้องการความรู้ในการผลิตข้าวหอมมะลิตามมาตรฐาน GAP ของเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง ประกอบด้วยความต้องการความรู้ด้านแหล่งน้ำ ด้านพื้นที่ปลูก ด้านการใช้วัตถุดิบตราขาย ด้านการจัดการคุณภาพก่อนการเก็บเกี่ยว ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ด้านการขนย้าย การเก็บรักษาและการรวบรวมข้าวเปลือกอยู่ในระดับปานกลาง และด้านการบันทึก การจัดเก็บข้อมูลอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : ข้าวหอมมะลิ การเกษตรดีที่เหมาะสม นครราชสีมา เกษตรกร

Abstract

The objectives of this research were to study: 1) the baseline information of farmers, 2) the socio-economics of farmers, 3) the media exposure of agricultural knowledge of farmers, and 4) the need in production knowledge of GAP Thai jasmine rice of farmers in Thungsumrith, Phimai district, Nakhon Ratchasima province. The samples were 193 farmers who joined development project of Thai Jasmine Rice in Thungsumrith, Phimai District, Nakhon ratchasima. The data was collected by using interview schedule statistical and analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D.), maximum

¹นิสิตปริญญาโท ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๑๓๖ กรุงเทพฯ 10900

²ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๑๓๖ กรุงเทพฯ 10900

³ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๑๓๖ กรุงเทพฯ 10900

and minimum. The result of the study revealed that the majority of the farmers were female, the average age was 54.67 years old, educational was elementary school or lower, the household members was mostly 5-6 persons, Thai jasmine rice cultivation average experience was 14.93 years, the average of Thai Jasmine Rice planting area was 25.75 rais/family, on farm labor were 6-32 persons. An average of total expenses was around 2,106.65 Bath/rai/season and revenue was 4,247.94 Bath/rai/season. Most of farmers get information in agricultural knowledge from extension officer 57.5% and leader in community 34.7%. Through media by television 60.6% and academic journal 18.1%, lastly by activity media mostly by meeting 37.8% and training 29.0%. The studied result showed that overall farmers need knowledge of GAP Thai Jasmine Rice in moderate level. The need knowledge of water resource, planting area, chemical, pre-harvest, post-harvest, transportation and paddy compilation in the moderate level. For the data collection was in the high level.

Keywords: Thai jasmine rice, GAP, nakhon ratchasima, farmer

คำนำ

ข้าวถือเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของประเทศไทยที่มีศักยภาพในการผลิตสูง เนื่องจากปัจจัยแวดล้อมเหมาะสมแก่การปลูกข้าว ข้าวเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญ สร้างรายได้ให้กับประเทศ โดยประเทศไทยมีพื้นที่การปลูกข้าวนาปีทั้งประเทศในปี พ.ศ. 2557 รวม 62.08 ล้านไร่ ได้ผลผลิตรวม 27.09 ล้านตัน และผลผลิตเฉลี่ย 436 กิโลกรัม/ไร่ พื้นที่ปลูกข้าวนาปีส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 37.06 ล้านไร่ ได้ผลผลิต 12.29 ล้านตัน แต่ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่ำสุดเพียง 332 กิโลกรัม/ไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2556) นอกจากนี้พื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปัญหาเรื่องดิน สภาพอากาศและปริมาณน้ำฝน จึงมีการส่งเสริมให้เป็นพื้นที่เพาะปลูกข้าวหอมพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 และ กข15 ซึ่งเป็นพันธุ์ที่ปรับตัวต่อสภาพภูมิอากาศไม่เหมาะสมได้ดี ทนต่อสภาพดินเปรี้ยวและดินเค็ม ทนแล้งได้ดีพอสมควร (สำนักวิจัยและพัฒนาข้าว, 2553) ถือเป็นแหล่งที่ปลูกข้าวหอมมะลิคุณภาพดี เป็นที่ต้องการของตลาดข้าวต่างประเทศ เมื่อดูจากสถิติการส่งออกข้าวของประเทศไทย พบว่าในปี พ.ศ. 2556 ปริมาณการส่งออกข้าวหอมมะลิ 1,915 ล้านกิโลกรัม ข้าวเจ้าขาว 5% 1,389 ล้านกิโลกรัม ข้าวขาว 100% 588 ล้านกิโลกรัม และข้าวหอมปทุมธานี 51 ล้านกิโลกรัม โดยมีมูลค่าการส่งออกข้าวหอมมะลิ 59,479 ล้านบาท ข้าวเจ้าขาว 5% 19,690 ล้านบาท ข้าวขาว 100% 9,511 ล้านบาท และข้าวหอมปทุมธานี 1,495 ล้านบาท (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2556) จังหวัดนครราชสีมา มีเนื้อที่สำหรับการเพาะปลูกข้าวทั้งหมดประมาณ 4.1 ล้านไร่ ซึ่งมีพื้นที่อำเภอที่มีความเหมาะสมและมีศักยภาพสูงในการผลิตข้าวทั้งหมด 10 อำเภอ ได้แก่ พิมาย คง จักราช เฉลิมพระเกียรติ ชุมพวง โนนสูง โนนแดง ประทาย ลำทะเมนชัย เมืองยาง รวมทั้งหมด 1.04 ล้านไร่ เรียกว่าพื้นที่ทุ่งสัมฤทธิ์ ซึ่งถือว่าเป็นเขตเกษตรกรรมที่สำคัญของจังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากเป็นแหล่งผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดีที่สร้างรายได้ให้เกษตรกร แต่ยังคงขาดการพัฒนาที่ต่อเนื่อง มีการตรวจรับรองคุณภาพมาตรฐาน GAP (Good Agricultural Practice) ยังไม่ทั่วถึงรวมทั้งการที่เกษตรกรยังขาดความตระหนักในการผลิตข้าวหอมมะลิให้มีคุณภาพดีจึงทำให้แปลงผลิตข้าวไม่มีมาตรฐาน (สำนักงานเกษตรจังหวัดนครราชสีมา, 2557)

จังหวัดนครราชสีมา จัดทำโครงการผลิตและพัฒนาข้าวหอมมะลิมาตรฐานพื้นที่ที่จะดำเนินการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตหอมมะลิ เน้นการพัฒนาคุณภาพข้าวโดยมีใช้พื้นที่ในเขตทุ่งสัมฤทธิ์จังหวัดนครราชสีมา ทั้งนี้จังหวัดนครราชสีมา มีนโยบายส่งเสริมให้ปลูกข้าวหอมมะลิและสนับสนุนความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวตามมาตรฐาน GAP (ภายใต้แผนพัฒนาจังหวัดนครราชสีมา ปี พ.ศ. 2558-2561) (สำนักงานสถิตินครราชสีมา, 2558)

ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555–2559) โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพมี โอกาสเข้าถึงทรัพยากร และได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อย่างเป็นธรรมรวมทั้งสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้เทคโนโลยีนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์บนพื้นฐานการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2557) ซึ่งในภาคการเกษตรถือได้ว่าเป็นภาคที่มีความสำคัญในระบบเศรษฐกิจไทยที่สุด ในปี พ.ศ. 2558 จังหวัดนครราชสีมาจัดทำโครงการผลิตและพัฒนาข้าวหอมมะลิมาตรฐานโดยให้การส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิจังหวัดนครราชสีมา มีความเข้าใจในการผลิตข้าวด้วยวิธีการต่างๆ ตามหลักวิชาการ การตรวจรับรองคุณภาพข้าวตามมาตรฐาน GAP ซึ่งยังไม่ทั่วถึง ดังนั้นเพื่อเป็นแนวทางในวางแผนการส่งเสริมให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกรซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนเพื่อพัฒนาแก่เกษตรกรต่อไป (สำนักงานเกษตรจังหวัดนครราชสีมา, 2557)

พื้นที่ทุ่งสัมฤทธิ์ในจังหวัดนครราชสีมา อำเภอพิมายมีที่ดินที่เหมาะสมต่อการปลูกข้าว ที่มีระดับความเหมาะสมมากมีขนาดเนื้อที่ 183,706 ไร่ ซึ่งถือได้ว่าอำเภอพิมายมีพื้นที่ปลูกข้าวที่มีระดับความเหมาะสมมาก (กรมการข้าว, 2554) ที่มีเนื้อที่มากที่สุดในพื้นที่ทุ่งสัมฤทธิ์ทั้ง 10 อำเภอ (สำนักงานเกษตรจังหวัดนครราชสีมา, 2557) โดยโครงการผลิตและพัฒนาข้าวหอมมะลิมาตรฐาน มีกลุ่มเป้าหมาย คือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิในพื้นที่ที่มีศักยภาพ 10 อำเภอ จำนวน 2,000 ราย และเป็นเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิในพื้นที่อำเภอพิมาย จำนวน 465 ราย

คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา เรื่องความต้องการความรู้การผลิตข้าวหอมมะลิตามหลักมาตรฐาน GAP ของเกษตรกรพื้นที่ทุ่งสัมฤทธิ์ อำเภอพิมายจังหวัดนครราชสีมา และข้อเสนอแนะของเกษตรกร เพื่อนำข้อมูลที่ได้ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการส่งเสริมเกษตรกรผู้สนใจต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างเป็นเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิ ที่ลงทะเบียนเข้าร่วมโครงการผลิตและพัฒนาข้าวหอมมะลิมาตรฐาน และไม่เคยผ่านการอบรมมาตรฐาน GAP จำนวน 193 ราย จากทั้งหมด 371 ราย (สำนักงานเกษตรจังหวัดนครราชสีมา, 2557) ทดสอบเครื่องมือโดยการหาความเที่ยงตรง โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน (validity) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและความเหมาะสม ความชัดเจนของคำถาม และนำมาปรับปรุงแก้ไข หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยการนำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบกับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิ อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 ราย นำมาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาชส์ แอลฟา (Cronbach's alpha coefficient) ของแบบสัมภาษณ์ความต้องการความรู้การผลิตข้าวหอมมะลิตามมาตรฐาน GAP ของเกษตรกรพื้นที่ทุ่งสัมฤทธิ์ อำเภอพิมายจังหวัดนครราชสีมาได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.842 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (SPSS) ค่าสถิติที่ใช้ในการแปรผลการสัมภาษณ์คือ ความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ค่าสูงสุด (maximum) และค่าต่ำสุด (minimum)

ผู้วิจัยวัดความต้องการความรู้การผลิตข้าวหอมมะลิตามมาตรฐาน GAP ของเกษตรกรพื้นที่ทุ่งสัมฤทธิ์ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย 1) แหล่งน้ำ 2) พื้นที่ปลูก 3) การใช้วัตถุดิบทรายทางการเกษตร 4) การจัดการคุณภาพก่อนการเก็บเกี่ยว 5) การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว 6) การขนย้าย การเก็บรักษา และการรวบรวมข้าวเปลือก 7) การบันทึกและการจัดเก็บข้อมูล จำนวนทั้งหมด 26 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการวัดความต้องการความรู้เป็น 3 ระดับ คือ มาก ปานกลาง น้อย โดยให้คะแนนระดับความต้องการความรู้ ดังนี้

ระดับความต้องการความรู้	เกณฑ์การให้คะแนน
ความต้องการมาก	3
ความต้องการปานกลาง	2
ความต้องการน้อย	1

จากระดับคะแนนความต้องการความรู้การผลิตข้าวหอมมะลิตามมาตรฐาน GAP ของเกษตรกรพื้นที่ทุ่งสัมฤทธิ์ อำเภอนายูง จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยนำมาจัดกลุ่มโดยอันตรภาคชั้นเท่ากับ (สุรินทร์, 2548) ดังนั้น จึงกำหนดช่วงคะแนนสำหรับพิจารณา ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยระดับความต้องการความรู้	การแปลความหมายระดับความต้องการความรู้
2.34 - 3.00	ความต้องการมาก
1.67 - 2.33	ความต้องการปานกลาง
1.00 - 1.66	ความต้องการน้อย

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล

เกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 67.9 รองลงมาคือเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 32.1 อายุเฉลี่ย 54.67 ปี ส่วนใหญ่ร้อยละ 75.6 มีการศึกษาชั้นประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ร้อยละ 42.0 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 5-6 คน และมี ประสบการณ์ในการปลูกข้าวหอมมะลิเฉลี่ย 14.93 ปี

2. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

เกษตรกรมีพื้นที่การปลูกข้าวหอมมะลิเฉลี่ย 25.75 ไร่/ครัวเรือน มีจำนวนแรงงานระหว่าง 6-32 คน คิดเป็นร้อยละ 44 แต่ละครัวเรือนมีรายจ่ายจากการปลูกข้าวหอมมะลิเฉลี่ย 2,106.65 บาท/ไร่/ฤดู รายได้จากการปลูกข้าวหอมมะลิเฉลี่ย 4,247.94 บาท/ไร่/ฤดู

3. การเปิดรับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรของเกษตรกร

เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรผ่านสื่อบุคคลมากที่สุด โดยได้รับข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 57.5 รองลงมา คือ ผู้นำชุมชน คิดเป็นร้อยละ 34.7 และญาติพี่น้องและเพื่อนเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 3.1 ผ่านสื่อมวลชนจากโทรทัศน์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60.6 รองลงมา คือ เอกสารวิชาการ คิดเป็นร้อยละ 18.1 วิทยู คิดเป็นร้อยละ 13.5 ผ่านสื่อกิจกรรมจากการจัดประชุม คิดเป็นร้อยละ 37.8 รองลงมา คือ การฝึกอบรม คิดเป็นร้อยละ 29.0 รองลงมา คือ การศึกษาดูงาน คิดเป็นร้อยละ 24.4

4. ความต้องการความรู้เกี่ยวกับการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิ

จาก Table 1 ในภาพรวม พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิมีความต้องการความรู้เกี่ยวกับการเกษตรอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.22$, S.D. = 0.697) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความต้องการความรู้ในระดับมาก 1 ข้อ คือ ด้านการบันทึกและการจัดเก็บข้อมูล ($\bar{X} = 2.51$, S.D.=0.685) และมีความต้องการความรู้ในระดับปานกลาง 6 ข้อ ประกอบด้วย ด้านการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร ($\bar{X} = 2.15$, S.D.= 0.772) ด้านการจัดการคุณภาพก่อนการเก็บเกี่ยว ($\bar{X} = 2.22$, S.D. =0.754) ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ($\bar{X} = 2.16$, S.D.= 0.784) และด้านความรู้ในด้านแหล่งน้ำ พื้นที่ปลูก และการขนย้าย การเก็บรักษา ซึ่งมี $\bar{X} = 2.33$, 2.14, 2.18 และมีค่า S.D. = 0.771, 0.805, 0.702 ตามลำดับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Table 1 Mean (\bar{x}), Standard deviation (S.D.) and level of needed knowledge in GAP of Thai jasmine rice production of farmers in Thungsumrith, Phimai district, nakhon ratchasima province.

GAP of Thai jasmine rice production knowledge	Level of need knowledge					Need knowledge Level
	Low	Moderate	High	\bar{x}	S.D.	
1. Water resource	29	65	90	2.33	0.771	Moderate
2. Planting area	47	61	85	2.14	0.805	Moderate
3. Chemical with agriculture	41	70	82	2.15	0.772	Moderate
4. Pre-harvest	37	73	83	2.22	0.754	Moderate
5. Harvest and post-harvest	4	68	81	2.16	0.784	Moderate
6. Transportation and paddy compilation	32	91	70	2.18	0.702	Moderate
7. Data collection	21	58	114	2.51	0.685	High
Grand mean				2.22	0.697	Moderate

ข้อวิจารณ์

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิในพื้นที่ทุ่งสัมฤทธิ์ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า มีประสบการณ์ในการปลูกข้าวหอมมะลิโดยเฉลี่ย 14.93 ปี แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิในพื้นที่นี้มีระดับการศึกษาต่ำ เนื่องจากเกษตรกรเริ่มประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรตั้งแต่อายุน้อย จึงมีประสบการณ์ในการปลูกข้าวมาอย่างยาวนาน ใช้แรงงานในครัวเรือนช่วยในการปลูกข้าว และนิยมใช้ข้าวหอมมะลิพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 ซึ่งเป็นพันธุ์ที่เหมาะสมกับการเพาะปลูกในพื้นที่มากกว่าพันธุ์อื่นๆ

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิลุ่มตัวอย่างมีรายจ่ายที่ใช้การปลูกข้าวหอมมะลิเฉลี่ย 2,106.65 บาท/ไร่/ฤดู โดยค่าใช้ส่วนใหญ่มาจากการว่าจ้างรถเกี่ยว รถไถ ค่าปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์ และมีรายได้ที่ได้จากการปลูกข้าวหอมมะลิเฉลี่ย 4,247.94 บาท/ไร่/ฤดู ข้าวหอมมะลิถือว่าเป็นผลผลิตทางการเกษตรที่สร้างรายได้ให้เกษตรกรเป็นอย่างดี สอดคล้องกับการศึกษาของ นิพนธ์ และคณะ (2556) ได้ทำงานวิจัยเรื่องอุปสงค์การบริโภคข้าวของไทย พบว่า ตลาดข้าวหอมมะลิเป็นตลาดที่มีความยืดหยุ่นต่อรายได้สูง จึงเป็นโอกาสของประเทศไทยในการส่งออกข้าวหอมมะลิที่มีราคาต่อหน่วยสูง จึงควรเน้นพัฒนาการส่งออกข้าวหอมมะลิ

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิเปิดรับข่าวสารทางการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมากที่สุด สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดนครราชสีมา สำนักสถิติจังหวัดนครราชสีมา (2558) พื้นที่ทุ่งสัมฤทธิ์ได้รับการส่งเสริมการปลูกข้าวหอมมะลิจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร โดยทางจังหวัดนครราชสีมาเป็นนโยบายส่งเสริมให้ปลูกข้าวหอมมะลิและสนับสนุนความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวตามมาตรฐาน GAP ด้านสื่อมวลชน เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารทางการเกษตรจากโทรทัศน์ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ พบว่าเป็นช่องทางที่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิใช้ในการเปิดรับข่าวสารทางการเกษตร เนื่องจากการเสนอข้อมูลน่าสนใจ มีภาพประกอบ และมีเสียงบรรยาย ทำให้เข้าใจง่ายและสะดวก สอดคล้องกับ ด้านสื่อกิจกรรม เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารทางการเกษตรจากการจัดประชุม ซึ่งจากการสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างพบว่า ภาครัฐให้การส่งเสริมพัฒนาความรู้ และทักษะเกี่ยวกับการเกษตร แสดงให้เห็นว่าหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนสามารถสื่อสารให้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ผู้การรับรู้ของเกษตรกร พื้นที่ทุ่งสัมฤทธิ์ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา โดยนำจุดเด่นของสื่อแต่ละชนิดมาใช้ร่วมกันเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ไปยังเกษตรกรได้ดังนี้ โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมจะช่วยในการพูดคุยหรือชี้แจง ทำความเข้าใจในมนั้วซักจูงได้ดีกว่า สื่อโทรทัศน์จะเน้นความรวดเร็วและสะดวกต่อการเผยแพร่ข่าวสารในวงกว้าง อย่างทั่วถึง สำหรับการจัดประชุมนั้น ควรใช้ร่วมกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมในลักษณะจัดทำเป็นกิจกรรม เพื่อเน้นการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกันได้

ความต้องการความรู้สำหรับการผลิตข้าวหอมมะลิตามมาตรฐาน GAP โดยรวมทั้งหมดเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแม้ว่าเกษตรกร พื้นที่ทุ่งสัมฤทธิ์ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา จะมีความต้องการข่าวสารอยู่ในระดับปานกลาง แต่ก็ยังต้องการข่าวสารเพื่อช่วยเหลือ เพิ่มผลผลิตในการปลูกข้าวและวิธีการเก็บรักษา ไม่ว่าจะ เป็นความรู้ในด้านแหล่งน้ำ พื้นที่ที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูก การผลิต การเก็บเกี่ยวที่ให้คุณภาพที่ดี รวมถึงสถานที่เก็บรักษาภายหลังจากการเก็บเกี่ยวแล้ว ตลอดจนการจดบันทึก เพื่อให้ได้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับข้าวที่ถูกต้อง ทั้งนี้ เพื่อการเพิ่มปริมาณผลผลิตและคุณภาพข้าวอย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง

เมื่อพิจารณาแต่ละข้อกำหนดของ GAP ข้าว พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีความต้องการความรู้การผลิตข้าวหอมมะลิตามมาตรฐาน GAP ด้านน้ำ อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากเกษตรกรใช้น้ำฝน และอาศัยระบบชลประทานที่มีพื้นที่ทำนาข้าวไกลคลองส่งน้ำจะทำให้เกิดปัญหาขาดแคลนน้ำ ดังนั้นในบางพื้นที่จึงจำเป็นต้องมีการใช้น้ำ โดยขาดการพิจารณาว่าน้ำมีการปนเปื้อนของวัตถุอันตรายหรือไม่

ความต้องการความรู้การผลิตข้าวหอมมะลิตามมาตรฐาน GAP ด้านพื้นที่ปลูก อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากเกษตรกรส่วนมากมีความรู้พื้นฐานว่าพื้นที่ใดเหมาะสมต่อการปลูกข้าวหอมมะลิ แต่ยังมีการใช้พื้นที่ที่ไม่เหมาะสมในการปลูกข้าวหอมมะลิให้เห็นอยู่เนือง เพราะถ้าไม่ใช้พื้นที่เหล่านี้ปลูกข้าว พื้นที่ที่จะว่างเปล่าไม่ได้ใช้ประโยชน์ และเกษตรกรบางรายไม่มีพื้นที่ปลูกเพียงพอแก่ความต้องการของตนเองก็จะเช่าที่นาของคนอื่น เพื่อทำนาข้าวซึ่งส่วนมากเป็นพื้นที่ไกลแหล่งชลประทาน คลองส่งน้ำ และขาดการดูแลรักษา ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิจึงไม่ได้ให้ความสำคัญในการวิเคราะห์ดินมากนักความต้องการความรู้การผลิตข้าวหอมมะลิตามมาตรฐาน GAP ด้านการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร อยู่ในระดับปานกลาง เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิตระหนักถึงอันตรายจากการใช้สารเคมีในนาข้าว ซึ่งเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิที่มีพื้นที่การปลูกข้าวไม่มากนักจะพยายามบำรุงฟื้นดินด้วยมูลสัตว์ ปุ๋ยคอกเพื่อปรับปรุงสภาพดิน และกำจัดวัชพืชด้วยตนเองทดแทนการใช้สารเคมีเพื่อหลีกเลี่ยงการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรให้น้อยลง

ความต้องการความรู้การผลิตข้าวหอมมะลิตามมาตรฐาน GAP ด้านการจัดการคุณภาพก่อนการเก็บเกี่ยว อยู่ในระดับปานกลาง พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีแปลงการขยายพันธุ์ข้าวหอมมะลิด้วยตนเอง ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวอำเภอบึงสามพันจะแจกเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิให้บางส่วน เกษตรกรซื้อเมล็ดพันธุ์ตามร้านขายอุปกรณ์การเกษตร และมีการยืมเมล็ดพันธุ์ข้าวจากกลุ่มเพื่อนเกษตรกร จะเห็นว่าเมล็ดพันธุ์มาจากหลายแหล่ง ซึ่งมีบางส่วนไม่ได้รับการผลิตที่มีการควบคุมคุณภาพให้เมล็ดพันธุ์ ทำให้มีโอกาสปนพันธุ์มากขึ้น เกษตรกรยังคงต้องการความรู้เรื่องการรับรองพันธุ์ข้าว เพื่อลดปริมาณข้าวเสีย พันธุ์ข้าวปนเปื้อน และทำให้การผลิตได้ข้าวเปลือกตรงตามพันธุ์ สาเหตุการปนเปื้อนเกณฑ์มาตรฐานทำให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิ ขายข้าวได้ราคาต่อหน่วยต่ำลง

ความต้องการความรู้การผลิตข้าวหอมมะลิตามมาตรฐาน GAP ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว อยู่ในระดับปานกลาง พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิส่วนใหญ่มีการใช้รถเกี่ยวในนาข้าวหอมมะลิ โดยเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิ มีการว่าจ้างรถเกี่ยว ซึ่งอาจมีการเกี่ยวแปลงข้าวพันธุ์อื่นมาก่อนแล้วไม่ได้ล้างทำความสะอาดให้ดีก่อนการลงเกี่ยวแปลงนาข้าวหอมมะลิของเกษตรกร เป็นเหตุทำให้อาจจะปนพันธุ์อื่น จึงควรมีการเจรจากับเจ้าของรถเกี่ยวก่อนการลงเกี่ยวแปลงนาข้าวหอมมะลิ ว่าต้องมีการล้างทำความสะอาดรถเกี่ยวก่อนลงเกี่ยวแปลงนาข้าวหอมมะลิโดยอาจจะการรวมกลุ่มหรือการต่อรองกับเจ้าของรถเกี่ยวร่วมกับเพื่อนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิที่มีพื้นที่ใกล้

เคียงกันหลายท่านไปในแนวทางปฏิบัติเดียวกัน

ความต้องการความรู้การผลิตข้าวหอมมะลิตามมาตรฐาน GAP ด้านการขนย้าย การเก็บรักษา และการรวบรวมข้าวเปลือก อยู่ในระดับปานกลาง พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิส่วนใหญ่ปฏิบัติกันอยู่แล้ว แต่ยังมีปัญหาเรื่องมอดข้าวในยุ้งฉางอยู่บ้าง แต่ส่วนใหญ่แล้วเกษตรกรจะปลูกข้าวหอมมะลิพันธุ์เดียว และเมื่อเก็บเกี่ยวเสร็จสำหรับเกษตรกรที่ไม่มีพื้นที่ในการตากลดความชื้น และเก็บรักษาจะขายสดทันทีที่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิที่มีพื้นที่ในการตากก็จะตากให้แห้งก่อนแล้วนำมาขายก็จะได้ราคาสูงกว่า ที่เหลือเกษตรกรบางรายก็จะเก็บไว้เพื่อบริโภคในครอบครัว

ความต้องการความรู้การผลิตข้าวหอมมะลิตามมาตรฐาน GAP ด้านการบันทึกและการจัดเก็บข้อมูล อยู่ในระดับมาก เนื่องจากมีเกษตรกรบางส่วนมีการจดบันทึกค่าใช้จ่าย การซื้อปุ๋ย ค่าจ้างรถเกี่ยว ค่ารถไถ ค่าเมล็ดพันธุ์ และค่าเช่าที่ แต่ไม่พบการจดบันทึกการปฏิบัติงานที่ถูกต้องตามขั้นตอน GAP ของกรมการข้าว และยังพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการจดบันทึกข้อมูล ซึ่งสอดคล้องกับ ประถม ทองเซอร์ (2553) ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความต้องการความรู้เกี่ยวกับการจดบันทึกข้อมูลในระดับมาก เนื่องจากเกษตรกรไม่ทราบวิธีการจดบันทึกข้อมูล ถึงแม้ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ได้ผ่านการฝึกอบรมด้าน GAP มากกว่า 2 ครั้งแต่เกษตรกรก็ยังคงต้องการความรู้ดังกล่าวเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการทำ GAP แต่ปัญหาของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิ บางส่วนใหญ่เขียนหนังสือไม่เป็น และสายตาสั้นเนื่องจากสูงอายุ

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิมีความต้องการความรู้ในระดับมาก คือ ด้านการบันทึกและการจัดเก็บข้อมูล และมีความต้องการความรู้ในระดับปานกลาง ประกอบด้วย ด้านแหล่งน้ำมีพื้นที่ปลูกมีด้านการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร ด้านการจัดการคุณภาพในการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว และด้านการขนย้าย และการเก็บรักษามีความต้องการความรู้ในระดับปานกลาง

การเปิดรับข่าวสารทางการเกษตร พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารทางการเกษตรผ่านสื่อบุคคล เจ้าหน้าที่การส่งเสริมเกษตร สื่อมวลชนจากโทรทัศน์ และสื่อกิจกรรมจากการจัดประชุม ดังนี้

1. ด้านสื่อบุคคล พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารทางการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริม เรื่องการส่งเสริมการปลูกข้าวหอมมะลิ โดยเป็นทางจังหวัดนครราชสีมา มีนโยบายส่งเสริมให้ปลูกข้าวหอมมะลิ และสนับสนุนความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวตามมาตรฐาน เป็นวิธีการที่มีความสำคัญจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคคลได้รับข่าวสารความรู้ข้อปรึกษาแนะนำโดยละเอียดตามความสนใจแต่ละบุคคล

2. ด้านสื่อมวลชน พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารทางการเกษตรจากโทรทัศน์ เป็นช่องทางที่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิใช้ในการเปิดรับข่าวสารทางการเกษตร เนื่องจากน่าสนใจ มีภาพประกอบ และมีเสียงบรรยาย ทำให้เข้าใจง่ายและสะดวก

3. ด้านสื่อกิจกรรม พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารทางการเกษตรจากการจัดภาครัฐให้การส่งเสริมพัฒนาความรู้ และทักษะเกี่ยวกับการผลิตข้าวตามมาตรฐาน เนื่องจากสื่อกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นการจัดประชุม การจัดนิทรรศการ การฝึกอบรม เป็นต้น มีจุดเด่นอยู่ตรงที่สามารถเปิดโอกาสให้เกษตรกรพื้นที่ทุ่งสัมฤทธิ์ อำเภोधิมาย จังหวัดนครราชสีมา สามารถแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกันได้ เปิดโอกาสให้ซักถามถึงข้อสงสัย และยังให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องได้จากการร่วมทำกิจกรรมดังกล่าวร่วมกัน ซึ่งจะมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการผลิตและพัฒนาข้าวหอมมะลิมาตรฐาน GAP เพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้การผลิตข้าวหอมมะลิตามมาตรฐาน GAP แล้วนำไปปรับใช้ให้ถูกต้อง และเพื่อให้เกษตรกรเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์จากการปลูกข้าวหอมมะลิให้สอดคล้องกับ GAP ดังนั้นจึงควรมีหน่วยงานที่มีเกี่ยวข้อง ผลิตสื่อโทรทัศน์ทางการเกษตรที่ให้ความรู้ เพื่ออีกช่องทางที่เผยแพร่ข้อมูลเกษตรกรรับสื่อได้รวดเร็ว

2. เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิมีปัญหาค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูงกว่ารายได้ แนะนำให้มีการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อวางแผนการผลิตก่อนการลงแปลงนาข้าวหอมมะลิ ร่วมกับเพื่อนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิที่มีพื้นที่ใกล้เคียงกันหลายท่านไปในแนวทางปฏิบัติเดียวกัน และให้ความรู้การจดบันทึกและการจัดเก็บข้อมูล

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการออกติดตามผลการทำการเกษตร เพื่อให้ทราบปัญหาของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิของเกษตรกร พื้นที่ทุ่งสัมฤทธิ์ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา และการแก้ปัญหาให้ทันทั่วถึง

4. หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรหาวิธีการเพื่อลดรายจ่ายในการผลิตข้าวหอมมะลิตามมาตรฐาน GAP ของเกษตรกรพื้นที่ทุ่งสัมฤทธิ์ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา เช่น หาเทคโนโลยีที่ช่วยในการลดต้นทุน หาช่องทางการจัดจำหน่ายให้กว้างขวางมากขึ้น เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการข้าว. 2554. การจัดการศักยภาพการผลิตข้าว จังหวัดนครราชสีมา. ศูนย์วิจัยข้าวนครราชสีมา. ประถม ทองเซอร์. 2553. ความต้องการความรู้เกี่ยวกับการผลิตพืชผักตามการเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- นิพนธ์ พัวพงศกร, บุญจิต สุตาทิวัฒน์กุล, ประพัฒน์ ศิริคุณลักษณะ, อิศริยา นิตินันท์ประภาศ, และวารินทร์ เพชรสีม่วง. 2556. โครงการอุปสงค์บริโภคข้าวของไทย. มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สุรินทร์ นียมมากร. 2548. สถิติการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2556. เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิตและผลผลิตต่อปี 2556. [Online]. Available from <http://www.oae.go.th/download/prcai/DryCrop/majorrice.pdf> / 1 พฤศจิกายน 2557.
- สำนักวิจัยและพัฒนาข้าว. 2553. ข้อมูลพันธุ์ข้าว กรมการข้าว องค์ความรู้เรื่องข้าว. (Online). Available from <http://brrd.in.th/1> กุมภาพันธ์ 2558.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2556. ข้อมูลสถิติข้าว. [Online]. Available from http://www.oae.go.th/oae_report/export_import/export.php/. 30 เมษายน 2558.
- สำนักงานจังหวัดนครราชสีมา. 2557ก. บรรยายสรุปจังหวัดนครราชสีมา. [Online]. Available from <http://103.28.101.10/briefprovince/filedoc/30000000.pdf>. 10 เมษายน 2558.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดนครราชสีมา. 2557ข. การจัดการพื้นที่ปลูกข้าวตามความเหมาะสมของพื้นที่ (Zoning ข้าว). [Online]. Available from <http://r03.ldd.go.th/nma01/web/doc/Zonning.pdf> / 10 เมษายน 2558.
- โครงการส่งเสริมและพัฒนามาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารปลอดภัย. กิจกรรมผลิตและพัฒนาข้าวหอมมะลิมาตรฐาน. ประจำปีงบประมาณ ปี 2558.
- สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา. 2558. รายงานวิเคราะห์สถานการณ์การจัดทำข้อมูลเชิงพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา. [Online]. Available from http://osthailand.nic.go.th/masterplan_area/userfiles/. 24 เมษายน 2558.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2557. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11. (พ.ศ. 2555 – 2559).[Online]. Available from <http://nesdb.go.th/>. 1 เมษายน 2558.